

УДК 75.03(476.5)

Творчыя аб'яднанні мастакоў на Віцебшчыне ў XX стагоддзі

© Цыбульскі М. Л.

Установа адукацыі «Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава», Віцебск

На Віцебшчыне рух па аб'яднанні мастакоў у творчыя суполкі ў XX стагоддзі мае сваю ўласную гісторыю. У артыкуле разглядаецца гісторыя стварэння падобных аб'яднанняў: ад арганізаванага Казімірам Малевічам у 1919 годзе УНОВИСа, віцебскіх філій Усебеларускага аб'яднання мастакоў, Рэвалюцыйнага аб'яднання мастакоў Беларусі, аб'яднання РАМБ, што існавалі ў даваенны час, да з'яўлення рэгіянальнай арганізацыі Саюза мастакоў БССР (сёння ператворанай у Віцебскую абласную арганізацыю Беларускага саюза мастакоў) і нараджэння шэрагу творчых аб'яднанняў мастакоў, такіх, як «Квадрат», аб'яднанне полацкіх мастакоў «4-83», «Аршыца», суполка «Віцебская акварэль», аб'яднанні «Белае кола», УБІКУС і іншыя.

Прааналізаваны асноўныя прычыны з'яўлення, прынцыпы і накіраванасць дзейнасці творчых аб'яднанняў, этапы іх развіцця, асноўныя дасягненні, разглядаюцца творчыя прыярытэты мастакоў, што ўваходзілі ў іх склад.

Ключавыя словы: Віцебск, творчыя аб'яднанні, суполкі, мастацкая школа.

(Искусство и культура. — 2011. — № 3(3). — С. 43–51)

Creative affiliations of artists in Vitebsk region in the 20th century

© Tsybulsky M. L.

Educational establishment "Vitebsk State University named after P. M. Masherov", Vitebsk

The movement to unite artists into creative affiliations in the 20th century has its own history in Vitebsk region. The article considers the history of setting up such affiliations: from UNOVIS, organized by Kazymir Malevitch in 1919, Vitebsk affiliation of all-Belarusian union of artists, Revolutionary Union of Belarusian Artists, "RAMB" affiliation, which existed in prewar period, to the appearance of the regional organization of the Artists Union of BSSR (today turned into Vitebsk regional organization of Belarusian union of artists) as well as setting up a number of creative artists unions such as "Kvadrat" ("Square"), the affiliation of Polotsk artists "4-83", "Arshytza", affiliation "Vitebsk water colour", affiliations "White Wheel", "UBYKUS" and others.

Main reasons of the appearance, principles and direction of the activity of creative affiliations, stages of their development, main findings are analyzed; creative priorities of the artists who participated in them are considered.

Key words: Vitebsk, creative affiliations, unions, art school.

(Art and Culture. — 2011. — No. 3(3). — P. 43–51)

А гультына вядома, што ў цудоўным і неспасцігальным свеце мастацтва асоба творцы — адзінокая па прызначэнні. Адзінока з'яўляецца своеасаблівай «формулай» існавання мастака, прыкметай яго індывідуальнай самабытнасці, важнай умовай рэалізацыі творчай свабоды. Нягледзячы на гэта, на працягу ўсёй шматвекавой гісторыі развіцця мастацтва творцы, нібы планеты адной галакты-

кі, імкнуліся і імкнуцца адзін да аднога, ствараючы цэхі і карпарацыі, брацтвы і арцелі, асацыяцыі і таварыствы, гурткі і студыі, саюзы і суполкі.

На віцебскай зямлі падобныя працэсы былі пашыраны таксама, як і ў іншых гарадах Беларусі, дзе цэхі ўзніклі ўжо ў XV стагоддзі, услед за ўвядзеннем магдэбургскага права. У літаратуры прыгадваецца

Адрас для карэспандэнцыі: e-mail: mtsybulsky@rambler.ru — М. Л. Цыбульскі

Мал. 1. У майстэрні УНОВИСа. Злева направа: Л. Юдзін, І. Чашнік, В. Ермалаева, Н. Суецін, Л. Хідэкель, Н. Коган, Г. Наскоў, М. Векслер (малюе), Я. Рояк, Н. Фейгельсон, І. Чэрвінка, ля дошкі — К. Малевіч.

ца, напрыклад, Брацтва Святога Лукі, якое аб'ядноўвала мастакоў, скульптараў ды друкароў. У Вялікім княстве Літоўскім, звяртаючыся непасрэдна да вялікага князя, цэхі імкнуліся атрымаць пацверджанне сваіх статутаў. Звернутыя ў першую чаргу да рамеснікаў, яны, тым не менш, былі накіраваны не толькі на вырашэнне арганізацыйных ды фінансавых пытанняў. Цэхі спрыялі развіццю прафесійнай адукацыі, клапаціліся пра якасць вырабаў. Асобныя цэхі, напрыклад, злотніцкія, былі настолькі эканамічна магутнымі, што маглі фундаваць мастацтва, падтрымліваць выданне кніг.

Але калі ў Заходняй Еўропе цэхавы лад быў скасаваны ў канцы XVIII — сярэд-

зіне XIX стагоддзя, на расійскіх і беларускіх землях ён захаваўся амаль што да першага дзесяцігоддзя XX стагоддзя. Роля падобных аб'яднанняў заўжды неадназначна ацэньваецца гісторыкамі і мастацтвазнаўцамі. Але трэба прызнаць, што творцы самі трымаліся за цэхавую арганізацыю, і ў канцы XIX — пачатку XX ст. рамеснікі вучыліся выкарыстоўваць цэхі ў новых умовах дзеля абароны сваіх прафесійных і эканамічных інтарэсаў. Цэхі ў той ці іншай ступені ператвараліся ў сучасныя прафсаюзы. Паводле царскага ўказу 1902 г. усе цэхі на тэрыторыі Расійскай імперыі ліквідаваліся, а іх маёмасць перадавалася органам гарадскога кіравання. Знікла цэхавая арганізацыя і ў Віцебску. Функцыі цэхавы бралі на

сябе прафсаюзы, дабрачынныя таварыствы, прафесійныя творчыя саюзы, іншыя грамадскія і дзяржаўныя арганізацыі [1].

Мэта артыкула — аналіз формаў і структуры творчых аб'яднанняў мастакоў Віцебскай вобласці.

Творчыя суполкі на Віцебшчыне.

Велізарную шматграннасць арганізацыйных формаў яднання мастакоў прадэманстравала бурапеннае ХХ стагоддзе. Нямала прафесійных аб'яднанняў жывапісцаў, скульптараў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва існавала ў гэты час і ў Беларусі. Мэты падобных творчых аб'яднанняў былі разнастайныя: ад правядзення дыспутаў і творчых вечарын, арганізацыі выстаў і выдання мастацтвазнаўчай літаратуры да мастацка-педагагічнай і музейнай дзейнасці. Адны арганізацыі існавалі як афіцыйна зацверджаныя, іншыя — не мелі такога статуса і часцей за ўсё ўяўлялі выставачныя суполкі, згуртаваныя адзінай эстэтычнай платформай. Але і тыя і іншыя шырока спрыялі развіццю выяўленчага мастацтва ў Беларусі і пакінулі ў ім свой адметны след.

На Віцебшчыне рух па аб'яднанні мастакоў у творчыя суполкі мае сваю ўласную гісторыю. А пачыналася яна ў Віцебску ярка і гучна ў першай палове ХХ стагоддзя — у час найвышэйшага росквіту творчых аб'яднанняў ва ўсім мастацкім свеце. У 1919 годзе Казімірам Малевічам і яго вучнямі ў Віцебскіх вольных дзяржаўных мастацкіх майстэрнях было створана аб'яднанне, якое першапачаткова атрымала назву ПОСНОВИС (ПАСНОМАС — паслядоўнікі новага мастацтва), але ў лютым 1920 года было перайменавана ва УНОВИС. Дзейнасць гэтай сусветна вядомай арганізацыі мастакоў у Віцебску працягвалася да ад'езду К. Малевіча ў Петраград у канцы 1922 года і засталася у гісторыі як выдатны ўзор творчага яднання аднадумцаў, што арыентавалі дзейнасць свайго аб'яднання на творчы эксперымент, на пошукі новых шляхоў у мастацтве.

УНОВИС. Аб'яднанне УНОВИС уяўляла ранні прыклад арт-групоўкі новага кшталту, створанай на базе дзяржустаповы. Падобная з'ява была характэрна для пострэвалюцыйнага дзесяцігоддзя. Мастакі, што ўваходзілі ў дадзенае аб'яднанне, займаліся арганізацыйнай выстаў, філасофскіх дыспутаў, дзе да таго ж абмяркоўваліся творы мастацтва, актыўна ўдзельнічалі ў афармленні горада да рэвалюцыйных святаў. Безумоўна, УНОВИС быў арганізаваны і пабудаваны на прынцыпах бясспрэчнага аўтарытэту К. Малевіча, выкананні калектыўных заданняў і распрацоўцы сюжэтаў, прадыктаваных майстрам, на сістэмнасці як агульным прынцыпе і сцвярджэнні стылю майстра ў якасці канона.

У межах УНОВИСа нарадзіліся і былі ўпершыню рэалізаваны новыя ідэі пераўтварэння прадметнага і сацыяльнага асяроддзяў. Яскравым сведчаннем актыўнай творчай дзейнасці былі справаздачная мастацкія выставы, першая з якіх праходзіла ў чэрвені–ліпені 1919 года, а другая была арганізаваная ў 1920 годзе. Музей і збіранне калекцыі твораў сучаснага мастацтва з'яўляліся важнымі пунктамі ў планах групы УНОВИС амаль з самага моманту яе стварэння. 28 сакавіка 1921 года адбылася аднадзённая выстава УНОВИСа ў Віцебску, а ў снежні 1921 года яшчэ адна выстава УНОВИСа была праведзена ў маскоўскім ІнХуКу. У маі 1922 года была арганізавана трэцяя выстава аб'яднання УНОВИС [2].

Дзейнасць УНОВИСа прадугледжвала папулярызацыю супрэматычных ідэй, сістэмную і планавую грамадскую працу. УНОВИС у нечым быў падобны на даследчую лабараторыю, дзе, абпіраючыся на філасофска-тэарэтычныя працы і погляды Малевіча, займаліся праблемамі вывучэння развіцця мастацтва, мастацкай формы, сцвярджэннем новай эстэтыкі ў асяроддзі. Сутнасць падобнага творчага аб'яднання выдатна характарызуе і той факт, што сябры УНОВИСа свядома імкнуліся да ананімнасці і таму за рэдкім выключэннем

Мал. 2. Члены УНОВИСа на чале з К. Малевічам накіроўваюцца ў Маскву на 1-ю ўсерасійскую канферэнцыю настаўнікаў і навучэнцаў мастацтва. 5 чэрвеня 1920 г. Віцебск.

чэннем не падпісвалі сваіх прац, не давалі аўтарскіх этыкетак, падкрэсліваючы тым самым дух адзінства, які пановаў у майстэрнях гэтай арганізацыі. Разам з тым, праз віцебскія майстэрні ў 1918–1922 гадах, па сведчанні даследчыкаў, прайшло звыш 600 студэнтаў, але толькі невялікая згуртаваная група стала сапраўдным УНОВИСам і паслядоўна развівала ўласцівыя гэтай арганізацыі перадавыя формы мастацкай творчасці.

На ролю творчага аб'яднання УНОВИС і школы Малевіча ў гісторыі мастацтва існуюць розныя пункты гледжання: адны лічаць іх вельмі плённымі педагогічным вопытам, «школай-стылем» (Д. Сараб'янаў), а другія называюць партыяй (А. Шацкіх, Т. Гарача-

ва) ці лічаць нават мастацкай сектай, бессэнсоўным і бязлітасным дыктатам, які знішчаў творчую індывідуальнасць [3, с. 14].

Усебеларускае аб'яднанне мастакоў і РАМБ. Прыкладам іншай ідэйнай платформы ў яднанні творцаў стала створанае 24 лютага 1927 года пры мастацкай секцыі Інстытута беларускай культуры Усебеларускае аб'яднанне мастакоў, філіял якога існаваў у Віцебску. Мэтай мастацкіх сіл у гэтай арганізацыі было садзейнічанне развіццю «нацыянальнага па форме і пралетарскага па зместу» беларускага мастацтва. Важнай задачай аб'яднання стала канкрэтная дапамога Наркампрасу БССР у арганізацыі выстаў і мастацкай адукацыі ў Беларусі. Але творцы,

Мал. 3. УНОВИС. Стаяць (злева направа): І. Чэрвінка, К. Малевіч, Я. Рояк, А. Каган, М. Суецін, Л. Юдзін, Я. Магарыл; сядзяць (злева направа): М. Векслер, В. Ермалаева, І. Чашнік, Л. Хідэкель.

што ўвайшлі ва Усебеларускае аб'яднанне мастакоў, прытрымліваліся розных сацыяльных пазіцый і эстэтычных прынцыпаў, што і стала прычынай выхаду з яго складу часткі мастакоў у 1930 годзе. Менавіта іх намаганнямі было створана новае аб'яднанне — РАМБ — Рэвалюцыйнае аб'яднанне мастакоў Беларусі, віцебская філія якога неўзабаве таксама пачала сваю дзейнасць. Але, жорстка раскрытыкаванае ўжо ў 1931 годзе на Усебеларускай канферэнцыі мастакоў за «скатванне на рэйкі буржуазнага мастацтва і недаацэнку рэалістычных традыцый», гэтае творчае аб'яднанне, як і ўсе астатнія аб'яднанні, што існавалі на прасторы Савецкага Саюза, вымушана спыніла сваю дзейнасць у адпаведнасці з пастановай ЦК УКП(б) ад 23 красавіка 1932 года.

Варта адзначыць, што матэрыялы аб мастацкіх аб'яднаннях Беларусі тых часоў, на жаль, захаваліся часткова, урыўкамі. І калі б гэтыя арганізацыі не рэгістраваліся ў Камітэце ўнутраных спраў, то, магчыма, да нас дайшлі б толькі каталогі выставак і ўспаміны аб іх [4, с. 125–132].

Гэтая надзвычай сумная старонка ўсёй гісторыі развіцця савецкага, у тым ліку і беларускага, мастацтва стала пралагам стварэння творчай арганізацыі мастакоў, статус, функцыі і мэты дзейнасці якой былі даволі выразна акрэслены дзяржавай. Пасведчанне аб прыналежнасці да афіцыйнага (дзяржаўнага) творчага аб'яднання легалізавала дзейнасць творцы, далучала яго да прафесійнай эліты і «адчыняла дзверы» да кар'ернага росту. Безумоўна, новае ўтварэнне было неад'емнай часткай сістэмы па размеркаванні матэрыяльных каштоўнасцей і атрымання заказаў ад дзяржавы і адначасова кантралявала сваіх членаў і скіроўвала іх творчыя памкненні ў патрэбнае для таталітарнай улады рэчышча. Але, створаны таталітарнай сістэмай у мэтах больш зручнага кіравання мастацтвам, Саюз савецкіх мастакоў БССР здолеў усё ж такі напісаць уласную гісторыю свайго існавання, шмат у чым вольную ад задуманага ідэолагамі. Хоць відавочна, што пакладзеныя некалі ў аснову дзейнасці Саюза прынцыпы «класавасці, партыйнасці, народнасці» шмат у чым негатыў-

на адбіліся на лёсах і творчасці многіх членаў аб'яднання.

Саюз мастакоў БССР. Прыемна адзначыць, што ў стварэнні Саюза мастакоў у Беларусі (Саюза савецкіх мастакоў БССР) актыўны ўдзел прынялі былыя выхаванцы легендарнай Віцебскай мастацкай школы. Дзякуючы іх актыўнай арганізатарскай і творчай дзейнасці закладваліся асновы творчага саюза мастакоў у нашай краіне, ствараліся яго абласныя арганізацыі. Пытанне аб стварэнні рэгіянальных арганізацый абмяркоўвалася ўжо на I з'ездзе мастакоў БССР у снежні 1938 года. Але вайна, якая пачалася праз некалькі год, спыніла развіццё гэтай ініцыятывы. Віцебскі філіял Саюза мастакоў БССР быў створаны толькі ў 1944 годзе, а ў 1949 годзе мастак Пётр Явіч атрымаў паўнамоцтвы на арганізацыю ў Віцебскай вобласці самастойнага аддзялення, якое ў 1970-м годзе ператварылася ў Віцебскую абласную арганізацыю Саюза мастакоў БССР [5].

Больш чым паўвекавая гісторыя аддзялення нас ад тых часоў, калі гэта адбывалася і калі колькасць мастакоў у Віцебску вызначалася адзінкамі. За гэтыя гады творчым саюзам пройдзены шлях, які наўрад ці магчыма ўкласці ў некалькі сціпрых старонак тэксту. Гэта сапраўды слынная гісторыя развіцця выяўленчага мастацтва на Віцебшчыне. І галоўныя ў ёй не толькі значныя падзеі, выдатныя мастацкія выставы, творчыя вечарыны, пленэры, але перш за ўсё імёны творцаў, якія сваёй самаадданай працай вызначалі шляхі развіцця выяўленчага мастацтва, у той ці іншай ступені развівалі мастацкія традыцыі мінулага і закладвалі новыя. Многія з гэтых мастакоў і сёння, дзякуй Богу, жывыя і сваёй апантанасцю, адданасцю справе, ладам свайго жыцця ў мастацтве падаюць цудоўны прыклад наступным пакаленням. Таму мы можам ганарыцца не толькі спадчынай прызнаных майстроў віцебскай мастацкай школы пачатку XX стагоддзя, але таксама і творчымі набыткамі нашых сучаснікаў.

Сёння, у параўнанні нават з нядаўнім мінулым, многае змянілася ў дзейнасці Саюза мастакоў. Статус грамадскага аб'яднання, існаванне ва ўмовах рынку значна ўскладнілі рэалізацыю многіх творчых ініцыятыў Беларускага саюза мастакоў. Але мы не можам не заўважаць і таго пазітыўнага, што прынёс з сабой новы час. Знік ціск, які, у той ці іншай ступені, аказваў Саюз на творчую асобу, ды і сяброўства ў Саюзе перастала грунтавацца на пэўным пераліку ільготаў і даброт. Больш натуральны выгляд стала набываць і творчая канкурэнцыя ў асяроддзі сяброў Саюза. Аднак ніякія змены не змаглі знівелюваць той мінімум каштоўнага, які прынесла з сабой дзейнасць Саюза мастакоў краіне на працягу шасці дзесяцігоддзяў свайго існавання.

Сёння Беларускаму саюзу мастакоў уяўляе добраахвотную грамадскую арганізацыю, якая аб'ядноўвае мастакоў і мастацтвазнаўцаў Беларусі. Менавіта дзякуючы актыўнай дзейнасці яго сяброў візуальнае мастацтва на Віцебшчыне стала адным з асабліва папулярных відаў у агульнай сістэме мастацтваў. Менавіта на гэтай зямлі ладзяцца шматлікія пленэры (Шагалаўскі, Малевічаўскі, імя Я. Драздовіча, І. Хруцкага, І. Рэпіна), адбываюцца разнастайныя акцыі і фестывалі, праводзяцца штогадовыя Шагалаўскія чытанні.

У параўнанні з большасцю абласцей Беларусі ў віцебскай абласной арганізацыі БСМ сёння найбольшая колькасць сяброў, сярод якіх мастакі Віцебска, Полацка, Наваполацка, Оршы, Шаркаўшчыны, Глыбокага і г. д. У яе складзе ёсць прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў — беларусы і ўкраінцы, рускія і яўрэі, армяне і азербайджанцы, выхаванцы самых розных мастацкіх устаноў. Але, напэўна, найбольшую частку сяброў творчага Саюза складаюць выпускнікі мастацка-графічнага факультэта Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта, Беларускай акадэміі мастацтваў і аддзялення дызайну Віцебскага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта. Сферы дзейнасці віцебскіх сяброў БСМ самыя разнастай-

ныя: ад традыцыйных форм жывапісу, графікі, скульптуры і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва да самых неверагодных форм прапаганды мастацтва, эстэтычнага пераўтварэння асяроддзя, афармлення інтэр'ераў, выстаў, грамадскіх мерапрыемстваў, стварэння асобных мастацкіх аб'ектаў, правядзення мастацкіх акцый, хэпенінгаў, перформансаў... Прасторы выяўленчага мастацтва Віцебшчыны дакладнымі межамі сёння акрэсліць проста немагчыма.

Аб'яднанне мастакоў «Квадрат».

Адметнай з'явай для віцебскай абласной арганізацыі Саюза мастакоў стала ўзнікненне ў 1987 годзе першага ў беларускім мастацтве нефармальнага творчага аб'яднання мастакоў «Квадрат» [6, с. 205]. У яго склад увайшлі мастакі аднаго пакалення, якія працуюць у розных відах і жанрах мастацтва (жывапіс, графіка, скульптура, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва), разнастайных творчых накірунках (ад беспрадметнага мастацтва да фігуратыўнага жывапісу). Сярод іх А. Малей, М. Дундзін, А. Дасужаў, А. Слепаў, В. Міхайлоўскі, Т. і Ю. Рудэнкі, В. Чукін, В. Шылко, В. Шчасны. У якасці канцэптуальнай асновы аб'яднання былі выкарыстаны ідэі К. Малевіча і яго УНОВІСа, але галоўнай мэтай стала арганізацыя альтэрнатыўнага афіцыйнаму мастацтву сацрэалізму руху, які прапагандуе права на эксперымент, на незалежны погляд на задачы мастацтва.

Мастакі выступілі супраць вузкай трактоўкі паняцця рэалізму, супраць пампезнай урачыстасці, беспраблемнасці афіцыйнага мастацтва, супраць адміністравання ў вызначэнні шляхоў яго развіцця. Адно з цэнтральных месцаў у творах мастакоў аб'яднання занялі праблемы духоўнасці. Дзейнасць аб'яднання ўключала правядзенне акцый і выстаў, найбольш значнымі сярод якіх былі: першая выстава аб'яднання «Эксперымент» (1988), прысвечаная 100-годдзю К. Малевіча, выставы-акцыі «Прырода і культура», «Кветкі і жывапіс», «Чалавек і Сусвет», выставы ў Мас-

кве, Ленінградзе, Берліне (Германія), Варшаве, Гданьску, Зялёнай Гуры (Польшча), Тэруэле (Іспанія). Удзельнікі аб'яднання праводзілі сумесныя выставы з мастакамі Мінска, Масквы, Ленінграда, экспанавалі свае творы ў Італіі, Фінляндыі, Паўднёвай Карэі, Канадзе, ЗША, Ізраілі, Аўстрыі. Аб'яднанне прыняло ўдзел у I і II Міжнародных пленэрах «Малевіч. УНОВІС. Сучаснасць». Нягледзячы на тое, што ў 1994 годзе аб'яднанне афіцыйна спыніла сваю дзейнасць, пошукі і эксперыменты яго ўдзельнікаў засталіся яркай старонкай у развіцці беларускага выяўленчага мастацтва.

Творчае аб'яднанне «Аршыца». У 1990 годзе полацкі мастак Аляксандр Канавалаў адкрывае прыватную галерэю «Рыса», вакол якой аб'ядноўваюцца мастакі Полацка. З'яўляецца аб'яднанне «4–83». Прыкладна ў гэты ж час з удзелам сяброў Віцебскай абласной арганізацыі БСМ ствараецца яшчэ адно творчае аб'яднанне — «Аршыца» [7, с. 25–26], якое яднае мастакоў з Віцебска, Оршы, Мінска і Баранавічаў. Сярод удзельнікаў выстаў «Аршыцы», першая з якіх адбылася ў 1991 годзе, — В. Шылко, Антаніна Фалей, Аляксандр Фалей, Г. Фалей, Б. Іваноў, А. Жураўлёў, А. Марышаў, У. Федарэц, У. Макаркоў, І. Хадзянок і Г. Васільева. Да ўдзелу ў праектах часам запрашаюцца і іншыя мастакі. Сябры «Аршыцы» працуюць у розных тэхніках і напрамках, і кожны з іх мае свой непаўторны твар. Але яднае іх прыхільнасць да эксперыментаў з формай і рознымі матэрыяламі, пошук нетрадыцыйных, альтэрнатыўных шляхоў у развіцці мастацтва, цікавасць да нефігуратыўнага жывапісу з выкарыстаннем калажу, асамбляжу, інсталяцый і г. д., стварэннем асацыятыўных знакавых вобразаў.

Суполка «Віцебская акварэль». У 1995 годзе прадстаўнікамі секцыі графікі была створана суполка «Віцебская акварэль» [8]. Асноўнымі задачамі аб'яднання сталі клопат аб захаванні творчай спадчыны віцебскіх аква-

рэлістаў, шырокая прапаганда гісторыі і традыцый Віцебскай школы акварэлі, аказанне дапамогі маладым талентам. У склад суполкі ўвайшлі мастакі, якія стала працуюць у акварэлі ў розных манерах і напрамках. Аўтарытэт і прызнанне віцебскай акварэлі прынесла актыўная творчая і экспазіцыйная дзейнасць такіх майстроў, як Ф. Гумен, І. Сталяроў, В. Ральцэвіч, Г. Шутаў, В. Лук'янаў, В. Ляховіч, Л. Воранава, М. Ляўковіч, А. Карпан, І. Шкуратаў, М. Драненка, У. Напрэенка, Я. Панамарэнка, У. Іваноў, А. Шыёнак, У. Шапо, А. Кастагрыз, А. Фалей і шэрагу іншых. Суполка «Віцебская акварэль» выступіла арганізатарам і ўдзельнікам мастацкіх выстаў у шэрагу гарадоў Беларусі і за яе межамі, у Германіі, Расіі, Францыі, Латвіі. Лагічным працягам актыўнай дзейнасці суполкі стала ўтварэнне сапраўднага фестывалю акварэлі — біенале «Акварэльная сябрына», якое перыядычна прадстаўляе цудоўную магчымасць для акварэлістаў рэспублікі і замежжа экспанаванне свае новыя творы.

Сябры суполкі «Віцебская акварэль» не імкнуліся схавання за гучнай назвай ці аўтарытэтам сусветна вядомай мастацкай школы. У кожнага з іх акрэслены прыярытэты ў мастацтае. Віцебскія акварэлісты пазбаўлены зададзеных агульных творчых устаноў, абавязковых мастацкіх прынцыпаў. У творчасці мастакоў суполкі панавалі духоўная і творчая разняволенасць, пошук. Адметная рыса суполкі — яе сканцэнтраванасць на пэўных традыцыях віцебскай акварэльнай школы. Цікава, што побач працуюць тыя, хто распачынаў традыцыю, стаяў ля яе вытокаў, і тыя, хто сёння абапіраецца на гэтую спадчыну, шукае ў ёй новых актуальных рысаў мастацкай выразнасці.

За перыяд існавання суполкі, канешне ж, нямала змянілася. Пайшла з жыцця цікавая акварэлістка Л. Воранава, нехта з мастакоў па тых ці іншых меркаваннях пакінуў суполку, нехта неаднойчы сыходзіў і зноў вяртаўся ў «Віцебскую акварэль». Далёка не ўсе апантана на працягу гэтых дзесяці гадоў

імкнуліся ўздымаць творчы імідж навастворанай арганізацыі. Былі і тыя, хто ціха назіраў за тым, што адбывалася вакол «Віцебскай акварэлі», і толькі зрэдку выказваў цікавасць да агульных творчых акцый і праектаў. Даваў аб сабе знаць і розны ўзрост творцаў, што аб'ядналіся ў суполку, і часам дыяметральна супрацьлеглыя творчыя арыенціры. І тым не менш суполка існуе ўжо больш дзесяці год. Сябрамі аб'яднання рэалізаваны сапраўды глабальныя па сваіх маштабах творчыя планы.

Творчыя аб'яднанні маладых мастакоў. У 1999 годзе ў Полацку было створана творчае аб'яднанне маладых мастакоў, выпускнікоў мастацка-графічнага факультэта Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта «Белае кола» [9, с. 49]. Адзін з прынцыпаў гэтага аб'яднання — арыентацыя на шматгранную творчасць, сучаснае мастацтва, не салоннае і не камерцыйнае. У назве аб'яднання закладзена сімволіка: белы — гэта «першапачатковы колер, з якога нараджаюцца ўсе астатнія», кола — «адно цэлае блізкіх па духу людзей». Сярод першага складу сяброў аб'яднання — А. Пракарына, А. Міхайлаў, А. Елізараў, А. і Т. Піскуны, З. Мшар, Э. Лавінскі, С. Чарцілін. На выставах «Белае кола» арганізуюцца перформансы, у экспазіцыях звычайна прадстаўлены творы жывапісу, графікі, пластыкі, а таксама канцэптуальныя аб'екты.

Магчыма, калі-небудзь час прапануе і іншыя ўзоры арганізацыі і аб'яднання творцаў. Аб'яднанні мастакоў, як сведчыць айчынная і замежная гісторыя, не жывуць вельмі доўга. Але пакуль што і сёння маладыя мастакі цягнуцца да Беларускага саюза мастакоў, іншых прафесійных аб'яднанняў, цікавяцца іх дзейнасцю. Напэўна, галоўнае, што прыцягвае ў дзейнасці любога творчага саюза, — гэта прыярытэт прафесійнага майстэрства, якое было і застаецца самым дасканалым барометрам мастацкіх вартасцяў твора, самым аб'ектыўным арбітрам у гісторыі мастацтва.

За перыяд існавання абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў многае змянілася ў яе дзейнасці. Яна атрымалі статус грамадскай арганізацыі, набыла самастойнасць і незалежнасць, крыху змяніла назву, пачала жыць ва ўмовах рынку. Шматлікія праблемы, магчыма, у нечым раз'ядналі мастакоў. Але яны ж прымусілі творцаў трымацца разам. . . А галоўнае, шлях, пройдзены арганізацыяй, здаецца, пераканаў усіх у тым, што мы можам ганарыцца не толькі гісторыяй Віцебскай мастацкай школы, але і творчымі набыткамі нашых сучаснікаў. Менавіта дзякуючы актыўнай дзейнасці віцебскіх сяброў Беларускага саюза мастакоў выяўленчае мастацтва на гэтай зямлі стала адным з асабліва папулярных відаў.

Заклучэнне. І сёння творчыя аб'яднанні мастакоў — гэта добраахвотныя грамадскія арганізацыі (творчыя групы, аб'яднанні, саюзы), якія аб'ядноўваюць мастакоў, мастацтвазнаўцаў і заснаваны на вызначаных творчых прынцыпах, прыярытэце прафесіяналізму, рэгіянальных асаблівасцях развіцця мастацтва, адлюстроўваюць спецыфічныя інтарэсы групы. Многія мастакі — сябры наваствораных творчых аб'яднанняў — з'яўляюцца адначасова сябрамі Віцебскай абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў (у тым ліку і яго моладзевага аб'яднання). У нешматлікіх праграмных статутах аб'яднанняў Віцебшчыны звычайна адлюстравана арыентацыя на пэўныя творчыя ідэі, пластычныя канцэпцыі і г. д., галоўнай з якіх з'яўляецца стварэнне твораў высокага мастацкага ўзроўню. А самым яркім паказчыкам жыццяздольнасці такіх аб'яднанняў з'яўляюцца актыўны ўдзел у мастацкім жыцці рэгіёна, грамадскае прызнанне, рэгулярныя выставы ў Беларусі і за мяжой.

Новае тысячагоддзе пакуль што не прынесла нам новых прыкладаў творчага аб'яднання мастакоў, ды і згаданыя вышэй аб'яднанні і суполкі не заўжды вылучаюцца асаблівай актыўнасцю. Сёння ў творчых суполак больш праблем, чым ініцыятыў і дасягненняў. І тым не менш творчыя саюзы мастакоў, суполкі па-ранейшаму на Віцебшчыне працягваюць аб'ядноўваюць апантаных і таленавітых творцаў, у цэнтры ўвагі якіх найперш былі і застаюцца творчыя памкненні і пытанні высокага прафесіяналізму ў мастацтве.

ЛІТАРАТУРА

1. Шыбека, З. Над дахамі Віцебска: Рамесныя цэхі Беларусі вачыма Марка Шагала / З. Шыбека // Спадчына. — 2002. — № 4.
2. Карасик, И. В круге Малевича. Соратники. Ученики. Последователи в России 1920–1950-х / И. Карасик // Искусство. — 2002. — № 1. — С. 23–24.
3. Лисов, А. Г. УНОВИС — партия Малевича / А. Г. Лисов // Малевич. Классический авангард. Витебск — 4: посвящается 80-летию УНОВИСа / под ред. Т. В. Котович. — Витебск: Витебская типография, — 2000. — С. 14–28.
4. Архіпава, В. А. Беларускае мастацтва першай паловы XX ст. Вопыт архіўных пошукаў / В. А. Архіпава // Паведамленні Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь». Выпуск 6, 2005. — Мінск, «Белпрынт», 2007. — С. 125–132.
5. Саюз творцаў: альбом / уклад. і аўтар тэксту М. Цыбульскі. — Мінск: Беларусь, 2005.
6. Цыбульскі, М. Л. Квадрат / М. Л. Цыбульскі // Бел. Энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1998. — С. 205. — Т. 8.
7. Цыбульскі, М. Л. Аршыца / М. Л. Цыбульскі // Регионы Беларуси: энцикл. в 7 т.: Витебская область: в 2 кн. — Мінск: БелЭн імя П. Броўкі, 2010. — С. 25–26.
8. Цыбульскі, М. Л. Віцебская школа акварэлі / М. Л. Цыбульскі // Бел. Энцыклапедыя: у 18 т. — Мінск: БелЭн, 1997. — Т. 4. — С. 224–225.
9. Tsybul'sky М. Л. Белый круг // Регионы Беларуси. Энцикл. в 7 т., Витебская область в 2 кн. — Мінск: БелЭн імя П. Броўкі, 2010. — Кн. 1. — С. 49.

Паступіла ў рэдакцыю 7.08.2011 г.